

Sygn. akt IV Ca 845/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2016 r.

Sąd Okręgowy w Płocku, IV Wydział Cywilny – Odwoławczy

w składzie:

Przewodnicząca SSO Renata Wanecka (spr.)

Sędziowie: SO Barbara Kamińska

SO Małgorzata Szeromska

Protokolant sekr. sądowy Anna Bałdyga

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 18 lutego 2016 r. w P.

sprawy z powództwa P. L. (1)

przeciwko (...) **Spółce Akcyjnej w W.**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Sierpcu z 12 maja 2015 r.,

sygn. akt I C 276/15

1. oddala apelację;

2. zasądza od powoda P. L. (1) na rzecz pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. kwotę 1.200 zł (jeden tysiąc dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu za II instancję.

Sygn. akt IV Ca 845/15

UZASADNIENIE

P. L. (1) w pozwie złożonym 5 maja 2014r. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od (...) Spółki Akcyjnej w W. kwoty 50.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 14 listopada 2014r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za krzywdę w związku ze śmiercią matki J. R. (1), jaka nastąpiła wskutek wypadku komunikacyjnego w dniu 20 listopada 2005r. Sprawca wypadku był objęty ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej u pozwanego ubezpieczyciela.

(...) S.A. w W. w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa, twierdząc, że brak podstawy prawnej do uwzględnienia powództwa, bowiem zdarzenie powodujące szkodę miało miejsce przed wejściem w życie art. 446 § 4 kc. Z ostrożności procesowej pozwany podniósł, że żądane zadośćuczynienie jest wygórowane, z uwagi na upływ czasu, a nadto zgłosił zarzut przyczynienia się J. R. (1) do powstania szkody, bowiem zdecydowała się na jazdę samochodem z kierowcą będącym pod wpływem alkoholu. W ocenie ubezpieczyciela stopień przyczynienia się poszkodowanej należy ocenić na 70%. Pozwany zakwestionował również zasadność żądania odsetek ustawowych od dnia wezwania do zapłaty, ponieważ w jego przekonaniu nie może on znajdować się w opóźnieniu z płatnością odsetek aż do czasu uprawomocnienia się wyroku.

Sąd Rejonowy w Sierpcu wyrokiem z 12 maja 2015r. zasądził od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz P. L. (1) kwotę 15.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 14 listopada 2014r., oddalając powództwo w pozostałej części oraz koszty procesu między stronami wzajemnie zniósł.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 20 listopada 2005 r. w J. T. R., kierując samochodem marki F. (...) nr rej. (...) umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ten sposób, że wpadł w poślizg, zjechał na lewe pobocze i lewym bokiem oraz częścią dachu pojazdu, uderzył w drzewo. W wyniku tego zdarzenia śmierć na miejscu poniosła pasażerka samochodu, będąca matką powoda – J. R. (1) oraz jego mały syn. Powód wraz z żoną również byli uczestnikami zdarzenia. Kierujący pojazdem znajdował się w stanie nietrzeźwości (1,6 promila alkoholu w krwi).

T. R. został uznany winnym popełnienia przestępstwa przewidzianego w art. 177 § 1 kk w zw. z art. 178 kk, za co został skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności.

Posiadacz pojazdu, będący sprawcą wypadku, korzystał z ochrony ubezpieczeniowej u pozwanego.

P. L. (1) był jednym z czterech synów zmarłej w wypadku J. R. (1). W dacie zdarzenia zamieszkiwał już ze swoją rodziną. Miał żonę i syna. Związek małżeński zawarł w 2003 roku i wtedy wyprowadził się z domu rodzinnego. Mimo to, praktycznie każdy weekend spędzał w domu mamy.

Matka była ważną osobą w życiu powoda. Był on jej dzieckiem z pierwszego związku, zaś z ojczymem, który nadużywał alkoholu oraz przyrodnimi braćmi, nie miał dobrego kontaktu. P. L. (1) do dnia dzisiejszego nie pogodził się ze stratą mamy. Odczuwa z tego powodu ogromną pustkę, brakuje mu cały czas tej najbliższej w jego życiu osoby. Matka, podobnie jak zmarły synek, są często wspominani przez powoda, szczególnie przy okazji świąt obchodzonych przez rodzinę. Obecnie powód posiada dwoje dzieci.

Powód, reprezentowany przez (...), pismem z 2 października 2013 r. zgłosił swoje roszczenie wobec pozwanego w kwocie 64.000 zł. Pozwany odmówił wypłaty zadośćuczynienia, uzasadniając swoje stanowisko brakiem podstawy prawnej dochodzonego roszczenia.

Sąd I instancji dokonał następującej oceny prawnej:

Sąd wskazał, że zgodnie z treścią art. 448 kc, w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią kwotę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Natomiast art. 24 § 1 kc stanowi, że ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia, może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

Sąd Rejonowy podniósł, że przed wprowadzeniem do Kodeksu cywilnego art. 446 § 4 kc to właśnie przepisy art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc stanowiły podstawę żądania zadośćuczynienia na rzecz osób najbliższych osoby poszkodowanej w stosunku do deliktu mającego miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008r. (tak m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r. sygn. III CZP 76/10, uzasadnienie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2014 r. sygn. V CSK 320/13).

Ponadto art. 34 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych nie stanowi o wyłączeniu odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń w zakresie zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych osób bliskich osoby zmarłej w wyniku czynu niedozwolonego

(wypadku komunikacyjnego), za który odpowiedzialność ponosi jego sprawca. Tak więc na podstawie art. 448 kc, osoba dochodząca ochrony, może być poszkodowana bezpośrednio i dochodzić naprawienia własnej krzywdy, doznanej poprzez naruszenie jej własnego dobra. Ponadto na podstawie art. 34 cytowanej ustawy, ubezpieczyciel przejmuje odpowiedzialność, do jakiej zobowiązany był sprawca wypadku. Brak jest bowiem w tym zakresie jakiegokolwiek wyłączenia tej odpowiedzialności (tak m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2012 r. sygn. III CZP 93/12).

Na podstawie art. 448 kc kompensowana jest krzywda, a więc szkoda niemajątkowa wywołana naruszeniem dobra osobistego, polegającego na fizycznych dolegliwościach i psychicznych cierpieniach pokrzywdzonego. W każdym przypadku Sąd powinien indywidualnie oceniać rozmiar krzywdy i ustalić związaną z tym kwotę zadośćuczynienia.

W rozpatrywanej sprawie na skutek wypadku z 20 listopada 2005 roku naruszone zostało dobro osobiste powoda w postaci utraty łączącej go miłości i więzi z matką. Powód po jej śmierci odczuwał ból i cierpienie psychiczne, które ustały częściowo, mając charakter długotrwały. Ponadto – jak wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego – matka była dla powoda jedną z ważniejszych osób w jego życiu, a jej śmierć spowodowała bardzo przykre dla niego konsekwencje natury psychicznej. Wiązało się to z przeżywaniem śmierci tak bliskiej mu osoby, a wyrażało się w uczuciu pustki, osamotnienia oraz uczucia straty.

Odnosnie zarzutu przyczynienia się zmarłej do skutków wypadku, Sąd I instancji powołał się na pogląd zaprezentowany w uzasadnieniu do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 15 maja 2004 r. sygn. akt I ACa 94/14, w którym wskazano m.in., że zgodnie z art. 362 kc o przyczynieniu się do wypadku możemy mówić jedynie wówczas, gdy nie kto inny, tylko sam poszkodowany przyczynił się do powstania szkody. Zasada ta znajduje wyjątek jedynie w przypadku roszczeń osób pośrednio poszkodowanych z art. 446 § 2 i 3 kc. Jednakże o ile szkody przewidziane w art. 446 § 2 i 3 kc są pośrednim następstwem działania sprawcy, to w przypadku naruszenia dóbr osobistych, powodowie są osobami bezpośrednio poszkodowanymi w takim znaczeniu, że skutki wypadku godzą bezpośrednio w ich dobra osobiste. Jeżeli tak, to przyczynienie się do zaistnienia wypadku innej osoby niż powodowie, nie może mieć znaczenia dla ograniczenia wysokości ich roszczeń.

Sąd wskazał, że w przedmiotowej sprawie dobrem osobistym naruszonym w wyniku śmierci matki powoda były relacje i więź istniejące pomiędzy tymi osobami, zatem przyczynienie się do śmierci matki powoda – jego ojca i pośrednio samej matki, a więc osób trzecich, nie może powodować oddalenia powództwa ani nawet zmniejszenia świadczenia na rzecz powoda od pozwanego.

Sąd Rejonowy podkreślił jednak, że w tym samym wypadku zginęło małoletnie dziecko powoda. W świetle zeznań świadka A. L. oraz w oparciu o zasady doświadczenia życiowego, trudno byłoby przyjąć, iż rozmiar odczuwanej krzywdy po ukochanej matce jest większy niż po zmarłym synku, a w związku z jego śmiercią, powód nie występował z tego rodzaju żądaniami.

Zdaniem Sądu, rozmiar odczuwanej przez powoda krzywdy jest zatem współmierny do przyznanego zadośćuczynienia w kwocie 15.000 zł.

Jeśli chodzi o początek daty płatności odsetek od zasądzonej kwoty, to Sąd I instancji wskazał, iż stosownie do treści art. 481 § 1 kc, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia, które jest wymagalne. Kwestię wymagalności roszczenia reguluje przepis art. 455 kc, zgodnie z którym, jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony, ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie winno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania świadczenia. Ugruntowany jest też pogląd, iż żądanie zapłaty zadośćuczynienia należy do roszczeń, których termin spełnienia nie jest określony, a więc zależy od wezwania do zapłaty przez wierzyciela. Termin ten ulega modyfikacji w odniesieniu do dłużnika, którym jest zakład ubezpieczeń, w takiej bowiem sytuacji przepis art. 817 § 1 kc przewidział 30 - dniowy termin na spełnienie świadczenia od daty otrzymania zawiadomienia o wypadku. Jak wynika z akt szkodowych, pozwany został zawiadomiony o roszczeniu powoda o zapłatę w dniu 2 października 2013r. Pismem z 13 listopada 2013 roku pozwany odmówił wypłaty na rzecz

powoda stosowanego zadośćuczynienia. Tym samym za zasadne należało uznać żądanie powoda zasądzenia odsetek ustawowych od dnia 14 listopada 2013 roku.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu, Sąd wskazał art. 102 kpc.

Apelację od wyroku złożył powód P. L. (1), zaskarżając go w części oddalającej powództwo co do kwoty 35.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 14 listopada 2014r. do dnia zapłaty i zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 233 § 1 kpc przez dokonanie oceny materiału dowodowego w sposób niewszechstronny, sprzeczny z zasadami logiki, doświadczenia życiowego poprzez pominięcie dowodu z zeznań świadka A. L. oraz przesłuchania powoda w zakresie więzi łączącej powoda ze zmarłą matką J. R. (1);
2. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc polegające na błędnej wykładni treści tegoż przepisu i na przyjęciu, że przyznane na rzecz powoda zadośćuczynienie w kwocie 15.000 zł jest w okolicznościach faktycznych adekwatne do jego krzywdy wywołanej śmiercią matki.

Powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w części poprzez zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda dalszej kwoty zadośćuczynienia w wysokości 35.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 14 listopada 2014r. do dnia zapłaty oraz o zasądzenie kosztów procesu za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację (...) S.A. w W. wniósł o jej oddalenie i o zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu za II instancję.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy co do zasady aprobuje ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji i przyjmuje je za własne.

Sąd Rejonowy nie naruszył treści art. 233 § 1 kpc. Strona powodowa stoi na stanowisku, iż wskutek przekroczenia zasady swobody dowodów, Sąd nieprawidłowo ustalił, że relacje P. L. (1) z matką nie należały do ponadprzeciętnych, a powód powinien pogodzić się z jej stratą jak każdy dorosły człowiek. Zwraca uwagę na przeprowadzenie oceny dowodów w sposób sprzeczny z zasadami logiki i doświadczenia życiowego.

Sąd II instancji nie podziela tego poglądu. W myśl art. 233 § 1 kpc Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Sprawdzianem tego, czy Sąd należycie wykonał obowiązek wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego jest uzasadnienie orzeczenia, w którym zgodnie z art. 328 § 2 kpc winien się on m.in. wypowiedzieć, co do faktów, które uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodem odmówił wiarygodności i mocy dowodowej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 1974 r. I CR 117/74 - LEX nr 7451).

Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami lub gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo - skutkowych, to przeprowadzona przez sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona. Aby zatem zarzut odnoszący się do naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów mógł zostać uwzględniony, należy podważyć prawidłowość dokonanej przez sąd oceny dowodów, wykazując, że jest ona wadliwa lub błędna (wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2001 r., II CKN 588/99 - nie publ., wyrok SN z dnia 29 września 2002 r., II CKN 817/00 - nie publ., wyrok SN z dnia 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/96 - OSNC 2000/7-8/139, wyrok SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., I CKN 160/01 -nie publ.).

Sąd I instancji, przedstawiając w uzasadnieniu stan faktyczny, wskazał, powołując się na zeznania świadka oraz powoda, że P. L. (1) był mocno przywiązany do swojej matki. Po jej stracie powód odczuwał smutek i osamotnienie. Mimo to Sąd ocenił, iż krzywdę, jakiej doznał powód w związku z nagłym zgonem matki, w pełni

kompensuje zadośćuczynienie w wysokości 15.000 zł. Kwestia wysokości zadośćuczynienia w prawidłowo ustalonych okolicznościach należy już do oceny Sądu, ale należy ją rozpatrywać przez pryzmat przepisów prawa materialnego, a nie procesowego.

Sąd Okręgowy zgadza się ze stanowiskiem powoda, iż doszło do naruszenia art. 448 kc w zw. z art. 24 kc poprzez uznanie, że zadośćuczynienie za krzywdę wywołaną nagłą utratą matki w wysokości 15.000 zł jest odpowiednie. Wprawdzie P. L. (1) w chwili jej śmierci był dorosłym i samodzielnym mężczyzną, ale jednak nadal utrzymywał bliskie stosunki z matką. W dzieciństwie, po śmierci ojca, zastępowała mu oboje rodziców, nigdy nie nawiązał bliskiej relacji z ojczymem, dlatego też należy przyjąć, że jego związek emocjonalny z matką był szczególnie silny. Nawet uwzględniając fakt, że od daty zgonu J. R. (1) do chwili złożenia pozwu upłynęło 9 lat, zadośćuczynienie w wysokości 15.000 zł jest zaniżone i zdaniem Sądu II instancji, powinno być ustalone na poziomie 30.000 zł.

Mimo odmiennej oceny co do wysokości zadośćuczynienia należnego powodowi, wyrok Sądu I instancji odpowiada prawu. Sąd Okręgowy nie podziela bowiem poglądu Sądu Apelacyjnego w Lublinie, na który powołał się Sąd I instancji, w myśl którego, zgodnie z art. 362 kc, o przyczynieniu się do wypadku możemy mówić jedynie wówczas, gdy nie kto inny, tylko sam poszkodowany przyczynił się do powstania szkody. Zasada ta znajduje wyjątek jedynie w przypadku roszczeń osób pośrednio poszkodowanych z art. 446 § 2 i 3 kc. Jednakże o ile szkody przewidziane w art. 446 § 2 i 3 kc są pośrednim następstwem działania sprawcy, to w przypadku naruszenia dóbr osobistych powodowie są osobami bezpośrednio poszkodowanymi w takim znaczeniu, że skutki wypadku godzą bezpośrednio w ich dobra osobiste. Jeżeli tak, to przyczynienie się do zaistnienia wypadku innej osoby niż powodowie nie może mieć znaczenia dla ograniczenia wysokości ich roszczeń (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 15 maja 2014r., I ACa 94/14, LEX nr 1466869)

Stanowisko to w judykaturze jest dość odosobnione. Sąd Najwyższy w wyroku z 12 lipca 2012r. w sprawie I CSK 660/11 stwierdził (LEX nr 1228769), że roszczenia dochodzone na podstawie art. 446 § 3 kc należą do roszczeń odszkodowawczych i dotyczą tzw. szkody pośredniej, stanowiącej wyjątek od zasady, że roszczenia odszkodowawcze przysługują jedynie osobom bezpośrednio poszkodowanym czynem niedozwolonym. Roszczenia te mają samodzielny charakter. Są one jednak ściśle związane z osobą zmarłego i dlatego jego przyczynienie się do powstania szkody, nie może pozostać bez wpływu na wysokość tych roszczeń. Oczywiście jest bowiem, że skoro przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody może stanowić - stosownie do art. 362 kc - podstawę do obniżenia odszkodowania należnego bezpośrednio poszkodowanemu, to tym bardziej jest to uzasadnione wobec osób jedynie pośrednio poszkodowanych, którym ustawa przyznaje prawo dochodzenia określonych roszczeń odszkodowawczych. Art. 362 kc dotyczy ogólnie ujętego „obowiązku naprawienia szkody” bez zróżnicowania podstawy prawnej, z którego obowiązek naprawienia szkody wynika, jak również podmiotu, na rzecz którego obowiązek ten ma być spełniony. Takie stanowisko podzielane jest w orzecznictwie wielu sądów apelacyjnych (np. wyroki Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 30 stycznia 2014r. w sprawie I ACa 995/13, LEX nr 1444774 i z 28 stycznia 2014r. w sprawie I ACa 940/13, LEX nr 1433822; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 29 maja 2015r. w sprawie III APA 9/15, LEX nr 1750116; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 6 listopada 2014r. w sprawie V ACa 508/14, LEX nr LEX nr 1649223, wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 11 lutego 2014r. w sprawie I ACa 1552/13, LEX nr 1544811).

Dlatego nie sposób zgodzić się z poglądem, że skoro zadośćuczynienie przysługuje osobie pokrzywdzonej wskutek śmierci bliskiej osoby, nawet jeśli podstawą tego roszczenia, tak jak w tym wypadku, jest art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc, to przyczynienie się zmarłej wskutek wypadku osoby bliskiej dla powoda, nie ma ono znaczenia.

Bezsporne jest, że J. R. (1) zdecydowała się na jazdę z samochodem, który prowadził kierowca znajdujący się pod wpływem alkoholu. Dlatego ponosi ona odpowiedzialność za jego skutki w 50%. Nie sposób także nie zauważyć, że sam powód również podróżował wsiadł do samochodu ze sprawcą wypadku, zatem odpowiada także bezpośrednio za jego skutki, wszak nie sprzeciwił się, aby samochód prowadził kierowca znajdujący się w stanie nietrzeźwości.

W związku z tym, należne powodowi zadośćuczynienie 30.000 zł należy zmniejszyć o połowę, tj. do 15.000 zł.

Na marginesie należy zaznaczyć, że Sąd II instancji był uprawniony do rozważenia zasadności zarzutu przyczynienia, mimo braku apelacji ze strony pozwanej, bowiem zgodnie z art. 378 § 1 kpc, Sąd II instancji rozpoznaje sprawę

w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Przez granice apelacji należy rozumieć granice, w których sąd drugiej instancji może i powinien rozpoznać sprawę na skutek jej wniesienia. Określają je sformułowane w apelacji zarzuty i wnioski, granice zaskarżenia, a także granice kognicji sądu apelacyjnego. W tak zakreślonych granicach apelacji mieści się rozpoznanie wszystkich prawnomaterialnych aspektów sprawy niezależnie od postawionych zarzutów. Natomiast w odniesieniu do kwestii procesowych w postępowaniu apelacyjnym znaczenie mają tylko takie uchybienia prawu procesowemu, które zostały podniesione w apelacji i nie są wyłączone spod kontroli na podstawie przepisu szczególnego. (por. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008r. w sprawie III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55; postanowienie Sądu Najwyższego z 6 sierpnia 2015r., V CSK 677/14, LEX nr 1797980).

Z tych wszystkich względów, Sąd Okręgowy uznał, iż ostatecznie mimo częściowo słusznych zarzutów, apelacja podlega oddaleniu na podstawie art. 385 kpc.

O kosztach procesu za II instancję Sąd orzekł na podstawie art. 98 kpc. Wysokość wynagrodzenia radcy prawnego została ustalona stosownie do treści § 12 ust. 1 pkt. 1) w zw. z § 6 pkt. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Barbara Kamińska Renata Wanecka Małgorzata Szeromska